

KISGRAFIKA

47. évfolyam. Megjelenik egy évben négyszer.

Kiadja a „Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület”.

Postacím: 1538 Budapest, Pf. 519., internetcím: www.kisgrafika.hu

Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Király Zoltán, dr. Soós Imre

Felelős kiadó: Palásthy Lajos titkár; e-mail: info@kisgrafika.hu

Nagy László Lázár fametszete, X2, Op. 664 (2008), 155×90

TARTALOM

A fametsző Italo Zetti (G. C. Torre)

Nagy Árpád grafikus életútja (Palásthy Lajos)

Patay Mihály levele Pinterits Tibornak (Palásthy Lajos)

Emlékforgácsok (Semsey Andorné)

Vén Zoltán kiállítása Fonyódon (Soós Imre)

Újra jár a csemői vonat (Soós Imre)

HÍREK – LAPSZEMLE – KÖNYVESPOLC – PÁLYÁZATOK

2008/3

A FAMETSZŐ ITALO ZETTI

Gian Carlo Torre doktor cikkével emlékezünk halálának harmincadik évfordulóján Italo Zettire, egyúttal köszönetet mondunk az Italo Zetti Alapítványnak, személy szerint a művész feleségének, Bianca Maria Zetti asszonynak, aki hozzájárult a cikkben bemutatott grafikák közléséhez.

„Sokszor megfoghatatlan az, ahogy a fekete-fehér a maga szigorú keménységével mindig egyfajta erőnek és precizitásnak a megnyilvánulása lehet, vagy amiként a színek utáni vágyódás pedig egy mozgásban lévő világ benyomásaira való hagyatkozás jeleként fogható fel.” (Roberto Sanesi)

Italo Zetti az olasz és az európai fametszés egyik legrepresentatívabb személyisége, nemzetközileg is magasan jegyzett alakja sok kapcsolatot ápol a korabeli magyar grafikai élettel; így levelezésben állt Semsey Andorral, Fery Antallal, Bordás

Italo Zetti grafikája, X2

Ferencsel és Galambos Ferencsel. Legnagyobb szimpátiával Bordás Ferenchez kötődött, aki többször vendégeskedett Sestri Levante-i házában egyedül és családjával is. *„Az ex libris nagy előkelősége hosszú évek óta Italo Zetti, egy hamísítatlan toszkánai, aki szigorú a véleményalkotásban, de elnézően nemes lelkű a barátaival.”* (V. Salierno, 1986)

Italo Zetti Firenzében született 1913. február 18-án, itt járt abba az elismert középfokú művészeti szakiskolába, ahol olyan mestere volt, mint a fametsző Pietro Parigi. Nála sajátította el ezt a szigorúan kötött technikát, és rögtön kitűnt kiváló adottságaival. A mester egyik feljegyzésében így emlékezett rá: *„Társaival ellentétben már az első munkáitól kezdve megmutatkozott a fametsző kézsége, ami a későbbiekben még inkább kifinomult Bruno Bramanti fametsző stúdióját látogatván... Ugyanakkor nagyon kíváncsi és fogékony volt mindarra, ami kívülről, a kulturális életből érte, legyen az firenzei, vagy nemzeti irányú”,* ezért látogatta szívesen

Italo Zetti grafikája, X2

Italo Zetti grafikái, X2

Libero Andreotti szobrászt, Aldo Carpi festőt, valamint Quasimodo és Montale Gadda írókat.

Együtt dolgozik Bruno Bramantival, aki segítségére lesz abban, hogy a festői hatást eredményező metszésmódot válassza a De Karolis-féle gyakorlattal szemben, követve a saját művészi elveit és a korán kibontakozó stílusjegyeit. (A. Longhatti, 1986) Ekkor már (1929-től kezdve) firenzei könyv- és újságkiadók alkalmazzák fametszőként.

Midőn a L'Eorica újság bemutatja műveit, csodálattal állapítja meg, hogy annak ellenére, hogy nem festő, mégis olyan finom és vékony fametsző vonalrendszert használ, ami a rézkarcok árnyalatgazdagságával vetekszik. *„Italo Zetti fametsző művészete már az első ránézésre összetéveszthetetlen jellegzetességet hordoz, amely szigorú elméleti és technikai felkészülés eredménye; művészileg és szellemileg is kimondottan toszkánai, a szó nem köznapi, hanem arisztokratikus értelmében.”* (A. Carpi, 1947) A firenzei környezetben megismeri a futurizmust Thayat, Ram (R. Michahelles), Fillia és Tato személyéhez kötődően. 1932-ben meghívják a Velencei Biennáléra, ahol fametszeteit mutatta be. Aldo Carpi bátorítására 1937-ben Milánóba költözik, abban a Rugabella út 9. szám alatti történelmi palotában száll meg, ahol a kor jeles festői, grafikusai, szobrászai bérelnek műtermet, így többek közt Sinisgalli, de Pisis, De Chirico, Marini, Afro, Borra, Bottono, Pucci, Frette, Dradi és Rossi. Ettől kezdve közreműködik számos milánói könyvkiadó munkájában. 1938-ban megismeri Gianni Mantero-t, aki bevezeti az exlibrisgyűjtők és művészek

Italo Zetti grafikája, X2

nemzetközi világába. Közben befejeződik a második világháború, aminek a végén az olasz főparancsnokság, valamint a szövetségesek közötti hivatalos összekötőként tevékenykedik. Milánóba visszatérve az Arcangeli, Bordoli és Strehler által alapított „La Giostra” elnevezésű, kulturális információkat közreadó hetilaphoz kerül. 1948-ban Gianni Manteróval, Giorgio Balbival és Gigi Raimondóval megalapítják a BNEL (a háború utáni első, az olasz ex libris gyűjtők és művészeket

összefogó) egyesületet, aminek 1948 és 1950 között az elnöke, majd 1965-1975-ig az alelnöke.

1976-ban Vanni Scheiwiller kiadásában megjelent „Italo Zetti fametszetei” című kiadványban a szerző, Alberto Longatti három korszakra osztja Zetti munkásságát.

„A kezdeti szakaszban (1928-1939) a fametsző technikája – alkalmazva korának formavilágát, és az akkor jellemző vicc-rajzolói modort – nem haladja meg a tradicionális szintet... Mäskülönben ennek a kulturális tanoncidiönök lett az ismertetőjegye a sötét-világos formakontraszt és a kontúrok kiszámított vastagsága..., ugyanakkor elutasító a késő-dekadens fellengzősséggel szemben.”

„A második korszakban (1939-1950) jellemző tónusárnyalati finomság Bramanti tanításának következtében alakul ki, a tiszta fekete-fehér kontraszt alkalmazásának ellenében... az igazi Zetti jellegzetesség a mezzotintát idéző középárnyalatokban mutatkozik meg, ami lépcsőzetes fekete-fehér tónusfokozatokból áll; ez a széles szürkeskála a különböző árnyéktípusok sajátja, a vonal-rasster hálózataival elért megannyi finomság láttán úgy vélhetjük, hogy a rézkarcra jellemző maratással készült.”

EXLIBRIS
SERGIO GUIDI

Italo Zetti grafikája, X2

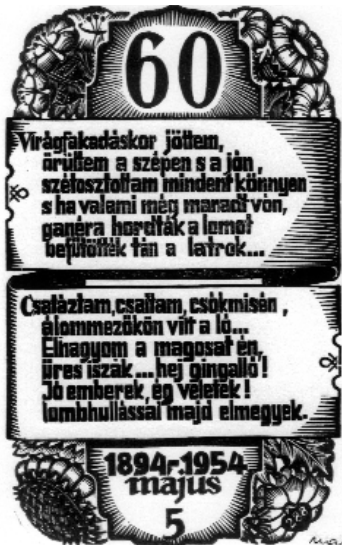
„Harmadik szakaszban (1950-1960) a művész elszakad a megszokott, hagyományos sémáktól, még a metszőtechnikában is... A kromatikus-színes nyitás szabadabbá teszi a rajzot, helyettesítve a fekete-fehérek száraz szigorúságát... szükségét érzi a kidolgozásnál – minden egyes nyomat esetében – a legközvetlenebb manualitás megjelenítésének. A megkarcolt, puritán egyszerűségű puszpángfából – az egyedi nyomatok ecsetvonásai és szinte felfoghatatlan festékkezelése révén – így lesz egy különlegesen ihletett fanyomat a papíron.”

Gian Carlo Torre
Olaszból fordította Ürmös Péter

NAGY ÁRPÁD GRAFIKUS ÉLETÚTJA

A huszadik század egyik legmarkánsabb, a hazai grafikai életben meghatározó szerepet betöltő grafikusa volt. 1894. május 5-én született Hatvanban. Szülei sokszor változtattak lakóhelyet. Így ő maga is számos helyen megfordult. Az Op. 294. számú fametszetén 60. születésnapján önajándékként városonként jelezte életútját. (Lásd Kisgráfika 1991/4, 3. oldal.) Fiatal korában tengerészakadémiára szeretett volna kerülni. Már gyermekkorában tanújelét adta rajz-készségének, középiskolásként nemzetközi kiállításon aranyérmet nyert. Szülei azonban fémipari szakiskolába adták, majd utána Mittweidában (Ausztria) gépész-mérnök lett.

Az első világháború őt is elérte. 1916-ban bevonul és a

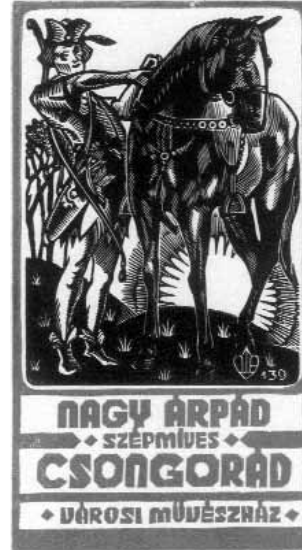

Nagy Árpád fametszete, X2,
Op. 412 (288), 1954, 127×77

keleti frontra kerül. Vitézségéért több kitüntetést kap. Megsebesül, de gyógyulása után mint hadapród, újra a frontra kerül. 1917-ben fogságba esik. Kievben, Darnicában tölti hadifogoly életét, de már 1918-ban újra itthon van és még ebben az évben meg is nősül. Felesége Urbanitzky Júlia, aki sokgyermekes család leánya. 1919-ben bekapcsolódik a forradalomba, ezért aztán a forradalom bukása után a szegedi Csillagbörtönbe zárják. Innen kiszabadulása után érthető módon, mérnökként egy jó darabig nem dolgozhat.

Beiratkozik a budapesti Iparművészeti Főiskola ötvös szakára. Tanulmányai alatt születik meg Emerencia nevű lánya. Majd a főiskola elvégzése után Csongrádra megy, immár Árpád Dániel fiával együtt. Itt Csongrádon születik meg legkisebb fia, Arisztid. Mindkét fia felnőtt korában eredményesen foglalkozik fametszéssel és sok ex librist készítenek.

Megélhetését Csongrádon ötvösként biztosítja. Sokoldalúságára jellemző, hogy közben csinál grafikát, szobrot, festményt, kézimunka- és gobelint, de még kályhacsempét is.

Nagy Árpád grafikája,
Op. 251 (139), 102×55

Nagy Árpád grafikája,
Op. 289 (173), 1940, 116×70

Közel 20 évet tölt Csongrádon. Sok fametszetű grafikát, ex librist alkot és széleskörű, külfölddel is történő cseréket bonyolít. A Városi Művészházban lakik, ahol díjmentesen biztosítottak lakást számára. Távozásakor a Művészház megszűnt.

Nagy Árpád fametszete, X2,
Op. 372 (249), 1945, 83×57

1941-ben tud újra mérnöki állásba kerülni: Hódmezővásárhelyre költözik. A Nor-Coc gyárban dolgozik, de emellett a tánciskolában tanít és színesfotó-problémákkal foglalkozik. A Nor-Coc gyártól az OKH-hoz kerül, mely a háború alatt Vértesboglárra megy. Itt éri a háború vége.

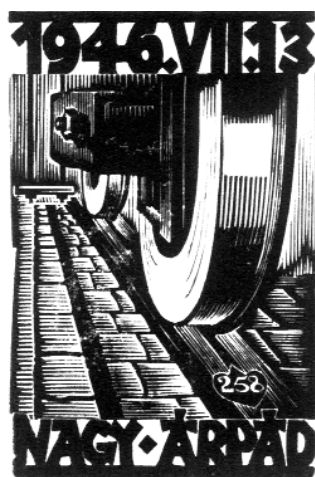
1945-ben visszamegy Hódmezővásárhelyre, de lakását kifosztva találja. Újra mérnökként dolgozik, kisgráfiával is foglalkozik, de ötvösmunkával már nem, mert szerszámai elvesztek.

Nagy Árpád fametszete, X2,
Op. 334 (214), 1942, 120×73

Nagy Árpád fametszete, X2,
Op. 543 (407), 1958, 80×60

Nagy Árpád fametszete, X2,
Op. 381 (258), 1946, 63×41

Nagy Árpád fametszete, X2,
Op. 382 (259), 1946, 75×43

1946-ban felköltözik Budapestre. Itt azonban baleset éri, elgázolja a villamos, jobb kezén és lábán megsebesül. Kórházi tartózkodása alatt vállalata felmond. Két évig munka nélkül van. 1948-ban tud elhelyezkedni a Kohóipari Tervezőirodában. Itt dolgozik, amíg 60 évesen nem racionalizálják. Ekkor visszamegy Hódmezővásárhelyre. Egy rozoga házat vesz, melyet feleségével együtt egy év alatt újjáépít.

Nagyon sokat grafikázik, maga készítette vésőkkel csinálja fametszeteit, melyeket ugyancsak ő maga nyomtat könyvkötőpréssén.

Egy hosszabb kerékpározás után 1958 októberében fájni kezd a háta, a dereka, ezért 1959 februárjában kórházba megy.

Nagy Árpád fametszete, X2,
Op. 544 (408), 1958, 100×57

De ez már későn volt, 1959 február 20-án 0 óra 55 perckor, 65 éves korában elhunyt.

A hódmezővásárhelyi Arany-temetőben helyezik örök nyugalomra. 66. születésnapjára felesége síremléket állíttatott.

Változatos életútjának eseményeit mindig egy-egy fametszetű lappal örökítette meg. A mellékelt illusztrációk többet mondanak, mint a leírások.

Fiának, Nagy Arisztidnek 1960. II. 20-án kelt leírásából összeállította: Palásthy Lajos
(Nagy Árpáddal a KISGRAFIKA 1991/4. száma foglalkozik részletesen. A szerk.)

PATAY MIHÁLY LEVELE PINTERITS TIBORNAK

Patay Mihály grafikus a harmincas évek végén Olaszországban ösztöndíjasként élt. Itt közölt levelében élményeiről számol be a kor egyik nagy hazai exlibris-gyűjtőjének és mecénásának, Pinterits Tibornak, aki abban az időben az Egyetemi Nyomda főkönyvelője volt. A levél kelte: Firenze, 1940. XII. 19.

Kedves Tiborkám!

Valószínű meglepődsz a nem várt levelemen, hogy írok Neked. Nem akarok mentegetőzni, hanem őszintén bevallom, hogy a levélíráshoz elég lusta disznó vagyok.

Amint látod, még mindig a szép olasz honban vagyok és dolgozom. Idejövet először is az antik és modern művészet tanulmányozásának szenteltem az időmet. Bejártam úgyszólván már egész Olaszországot, sőt még Líbiában is voltam. Mondanom sem kell, hogy mint alföldi embernek, milyen gyö-

Patay Mihály fametszete, X2 (1937), 83×57

nyörű élményekben volt részem. Az olasz levegő mély perspektívát nyitott meg előttem, ami a művészetemre is hatással volt. Hiába, egy művésznek először sokat kell látni és tanulni, hogy művészetéhez az utat megtalálja. Én úgy érzem, hogy megtaláltam a helyes utat, amin haladnom kell. Természetesen azonban ahhoz idő kell, míg mondanivalóimat úgy ki tudjam fejezni, mint ahogy én azt akarom.

Az élet itt a háború dacára is megy a maga rendes útján és az esti elsötétítéseken kívül semmi sem mutatja, hogy Olaszország hadban van. Itt minden a legnagyszerűbben meg van szervezve!... Ha pénz van, akkor minden (van), különben ez így van ma mindenütt.

Én különben nagyon jól vagyok, mert az Olasz államtól ismét ösztöndíjat élvezek. Van szép műtermes lakásom, ami kivételesen kályhakkal is fel van szerelve, s így a további munkámhoz mindenem megvan.

Bizony már itt is elég hidegek vannak. Éjjelenként eléri már a 7-8 fok hideget is és nappalónként is sokszor fagyponthoz közel van az idő. Az emberek majd megfagynak, mert a lakások

Patay Mihály fametszete, X2 (1939), 74×55

úgyszólván kályha nélkül vannak és a szobák is köpadlósak. Nekem szerencsém van, mert műtermem parkettás.

Az újévi albumhoz úgy én, mint tanítványom is csinál metszetet, aminek kinyomtatását Pesten az Egyetemi Nyomdában (szeretném) elkész(sít)tetni, feltéve, ha volnál Te kedves Tibor bátyám olyan szíves ezt elvállalni. Ti. a főiskolán finom műnyomó papír készletem van és egy barátom leszállítaná Hozzád a szükséges papírmennyiséget. A dúcokat pedig egyenesen Tehozzád küldeném próbanyomatokkal együtt. Így azt hiszem, nem kerülne sokba a nyomás. A nyomásköltségek fedezésére pedig megkérném dr. Kerekes Sándor urat, hogy előlegezze Neked. Erre nézve kérek Tőled egy kétsoros választ egy levélapon, hogy tudjam magam mihez tartani, mivel az idő bizony elég rövid. Innen nem tudok olyan sok nyomatot küldeni, mert ahhoz miniszteri és nemzeti banki engedély szükséges. Kár, hogy pénzt nem tudok átutalni.

Hát otthon mi újság, hogy vagy? Hogy telnek napjaid a munkán kívül? Dr. Kerekestől hallom, hogy amikor fent van Pesten, mindig szoktatok együtt kellemes estéket eltölteni. Ha majd hazamegyek, remélem, én is tudok majd néha-néha hozzátok csatlakozni. Ittlétem nem tudom meddig fog tartani ebben a váltakozó politikai helyzetben. Mindenesetre maradok, amíg ezt a körülmények megengedik.

Lehet, hogy ehhez egy év is beletelik, de az is, hogy csak pár hónap. Az útlevele meghosszabbítása is elég nehézkes.

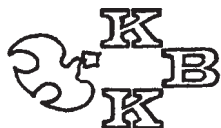
Kedves Tibor bátyám, ígérem, hogy ezentúl gyakrabban felkereslek soraimmal, feltéve, hogy ez érdekelt.

Várom szíves válaszod és nagyon kellemes és boldog karácsonyi ünnepeket kíván

Miska

Címem: Firenze, Via Panicali, No. 9. interno: 143.

Közreadja: Palásthy Lajos
(Patay Mihállyal a KISGRAFIKA ÉRTESÍTŐ 1967. májusi száma foglalkozik részletesen. A szerk.)

A Kisgrafika Barátok Egyesülete
internetes honlapja a
www.kisgrafika.hu címen érhető el.

EMLÉKFORGÁCSOK

Az alábbiakban közöljük a neves gyűjtő, kultúrtörténész dr. Semsey Andor özvegyének, Ila asszonynak emlékezeit. Férje társaságában több hazai és külföldi találkozó, kongresszus résztvevője volt. Kedves egyénisége, jó diplomáciai érzéke révén számos barátság szövődött hazánk és több ország gyűjtői között. (A Szerk.)

Nagyobb létszámmal először 1964-ben jutottunk el exlibris-kongresszusra, mégpedig Lengyelországba. Indulásunk előtti napon még KBK találkozó volt a New York Kávéházban. Ezen egy nagyon kedves vendéggel ismerkedtünk meg. A nagy gyűjtő, Gianni Manteróval, aki beszélt az első világháború utáni magyarországi, budapesti hadifogságáról. Ő is Krakókba utazott, és az autótut szakitotta meg egy éjszakára Pesten.

Utunk elején az első átszálláskor Katowicében igen megdöbenttettem a mieinket. Az általuk igen gyűlölt német nyelven, persze magyarságomat hangsúlyozva és rossz kiejtéssel kérdezősködni kezdtem. Magyarjaink ezt igencsak kifogásolták, és kérték, hogy ne ingereljem a lengyeleket. Váratlanul azonban nagyon kedvesen és udvariasan válaszoltak szépen németül. Ez a mód bevált az idegeneknél egész Lengyelországban. (A kongresszus titkárnője, Ewa Zielinska, egyetemi hallgatóként vért adott 1956-ban a magyarok részére.)

A Wawelben angol, francia, német nyelven vezették művészettörténészek a kongresszusi csoportokat. Én egy német csoporttal mentem több magyar társaságban, akiknek tolmácsoltam. Közben beszélgettem és erősen kíváncsiskodtam kedves vezetőknél. Ez azt eredményezte, hogy a vezetés végén félrehívott, hogy néhány érdeklődő magyar részére mutat valamit. Így jutottunk be a nagyközönség által még nem látogatható „Jadwiga-szobába”, és Báthory István király restaurálás alatt levő tábori sátrát is megnézhattük.

Utunkat Tarnówban folytattuk. Természetesen Bem apó sírjánál tisztelegtünk a magyar himnusszal, lengyel cserkészek sorfala között. A polgármesteri irodában Bem- és Petőfi-fénykép, illetve festmény a falon, lengyel és magyar zászló a szobában. Este a tarnówi magyar-lengyel baráti társaság vacsorát adott részünkre. Kis négyszemélyes asztaloknál 2 magyar és 2 lengyel ült, hogy így barátkozzunk. Mindezt a társaság elnöknője, Wanda asszony és Lippóczy Norbert rendezte. Nagyon sok jó barátot szereztünk, akikkel rendszeresen találkoztunk itt Pesten és kétévenként Malborkban.

Az 1968-as olaszországi kongresszus után pár héttel váratlan látogatónk érkezett, aki bár rosszul, de magyarul szólalt meg. A felejthetetlen Ruth Irlet volt Bernből. Elmesélte, hogy orvos édesapja, barátjával, Ravasz püspök úrral együtt szervezte a magyar gyerekek svájci kiutaztatását a húszas évek elején. Ő a gyerekektől tanult akkoriban magyarul. A majdnem elfelejtett nyelvet most újra tanulja. Ez olyan eredményesen sikerült neki, hogy később, a bledi kongresszuson, kérésére magyarul kellett vele beszélgetni, büszkélkedni akart magyar tudásával. Ruth barátnőnk többször jött Budapestre, amikor mindig meglátogatta Ravasz Boriskát és férjét, Bibó Istvánt.

Litvániában és Moszkvában élő, levelezésből ismert grafikusokat és gyűjtőket hívtunk a budapesti kongresszusra (1970). Ők azonban csak úgy kaptak útlevelet, ha hatóságoktól ellenőrzött hivatalos meghívólevelet kapnak tőlünk. Beosztottuk őket egy-egy családhoz. Egyik délután vidám lengyel-litván-orosz-magyar találkozót tartottunk, amikor csöngettek. A kong-

resszusra kiküldött rigai Upitis jött a kötelező tolmács kíséretében. Megfagyott a hangulat. Szerencsére hamar kiderült, hogy az oroszul beszélő fiatal magyar lány fiammal egy gimnázium tanulója, és hozzánk hasonló „polgári értelmiségi” beállítottságú volt. Ez módfelett megnyugtatta a lett Upitist és lengyel barátainkat, nincs közöttünk „tégla”.

Időközben többszöri látogatás során Paul Pfisterből a magyarok Pali bácsija lett, aki Dániában (1972) a pályázatok elbírálásánál zsűritag volt. Az ülésről egyenesen hozzánk jött, egy üveg Párizsból hozott „elszász-tokaji” borral, megünnepelni Diskay Lenke díjazását. – A kiállításon a „szép román” tabló előtt Bologna doktor büszkén fényképeztette le magát. Mi akkor megjegyeztük, hogy azok a művészek erdélyi (transsylvaniai) magyarok. – Koppenhágában egy városi sétánk után hazaérkezve, házigazdánk szabadkozva azzal fogadott, hogy váratlanul a Szovjetunióból való vendége érkezett, aki nekünk talán kényelmetlen lesz. Meglepetésére örömmel üdvözlöttük egymást Peter Upitis barátunkkal. – Erre a korra jellemző eset: hal-lei grafikus barátunk kérdezte tőlem, akit már régebből ismert, hogy nyugodtan felhívhatja-e innen Hamburgban élő édesanyját, nem lesz-e belőle baja, és beszélhet-e vele őszintén.

A nyári szabadságok idején többen jöttek egy-egy hétre Magyarországra. Egy augusztusi harmadik szerdán hosszú évek után itt találkozott Lippóczy Norbert és Miklós testvére Amerikából. Ugyanakkor volt nálunk Leo Arras és J. Belder, „Szepe” (Belgium), valamint Jansen (Hollandia) gyűjtőtársunk is. Leo bácsi Sport szállóbeli vacsorán 15 magyar művész és gyűjtő meghívásával tartotta 70. születésnapját. Helkama finn gyűjtőtársunk egyik látogatásakor mesélt a finn-szovjet háborúról a mi 56-os eseményeinkkel kapcsolatban.

Nagy László Lázár fametszete, X2, Op. 661 (2007), 83×55

Gyűjtőtársainkat és a művészeket igen érdekelt a magyar grafikusok által készített történelmi és földrajzi exlibrisek története. Ezekről mindig részletes felvilágosítást adtam. – NDK-beli barátnőinket vezettem a Várban és a Történelmi Múzeumban, amikor egy fiatalember kért meg ismeretlenül, hogy csatlakozhasson hozzánk. NSZK-ból való orvostanhallgató volt, akinek nagyon sok ismeretlen dolgot kellett elmagyarázni. A fiatalok nagyon összebarátkoztak és komoly kapcsolat

keletkezett közöttük. – Egy NDK-beli utazásunk alkalmával barátunk elvitt lelkész édesapjához, aki egy hanglemezt tett elének, hogy fordítsuk le. Nagyon nehéz munka volt az „Egy mondat a zsarnokságról” magyarul sem könnyű szövegét és hangulatát szótár nélkül ismertetni. – *Saule* litván grafikusnő (Vincas Kisarauskas felesége) akkor volt vendégünk, amikor a „Tanú” című filmet kezdték vetíteni. Ő nem tudta élvezni, sírva jött ki a moziból. Jó nektek, mondta, ti már tudtok nevetni rajta, nálunk ez még lehetetlen, talán igaz is lesz, mint a mesében. – Bledben hangversenyt hallhattunk a kis sziget gyönyörű templomában. Csónakba szálláskor nagy igyekezettel és nyüzsgéssel sikerült lipcsei rézkarcoló barátunkat utolsóként berántanunk és így megszabadítva őt egy időre állandó hivatalos kísérvétől, hálás volt érte.

Sok fontosabb élmény helyett néhány ilyen aprósággal igyekeztem az akkori hangulatot bemutatni, ami talán hihetetlen ízelítőt ad a korról a mai fiatalságnak. Fogadjátok szeretettel.

Dr. Semsey Andorné, Ila néni

VÉN ZOLTÁN KIÁLLÍTÁSA FONYÓDON

A Balaton szerelmeseinek véleménye szerint a tó legszebb panorámája a fonyódi hegyről tárul a szem elé. Ezen a varázslatos helyen, védett erdő közepén található a Fonyódi Múzeum patinás épülete, hol egykor Szinyei Merse Pál nyaralt. A térség földrajzi értékeit pompás múzeumi kiállítás idézi. A szomszédságában levő teremben rendezték meg Vén Zoltán immár sokadik tárlatát.

A megnyitóra nagyszámú közönség érkezett: Lakosok a „hegyről”, szakemberek Kaposvárról és az elmaradhatatlan barátok a fővárosból. A megjelenteket Hidvégi József Fonyód város polgármestere köszöntötte. Üdvözlése a kiállító művésznek kiemelten szólt, ugyanis Vén Zoltán a várost nemrég választotta otthona helyéül. A polgármester úr részletesen ismertette a művész pályafutását, eddigi sikereit. Nem mulasztott el neki gratulálni abból az alkalomból, hogy csak néhány nap telt el születésnapja, augusztus 14-e óta.

A kiállítás megnyitására felkért dr. Géger Melinda művészettörténészre hárult az a nem kis feladat, hogy a tárlaton szereplő művek alapján Vén Zoltán művészetének eszmevilágához, alkotói módszeréhez a közönséget közelebb vigye. A kaposvári Rippl-Rónai Múzeum munkatársa nemcsak igen csinos fiatal hölgy, hanem magasan képzett képviselője is a szakmának. Előre megírt szöveg helyett szabadon fogalmazta meg gondolatait a művekről, melyeken Vén Zoltán a görög-római mitológia, a Szentírás, a történelem és egyéb források alakjait kelti életre, megkapó, sokszor meghökkentő kapcsolatot teremtvé köztük. Méltatásában kiemelte az alkotó játékoságát, irigylésre méltó fantáziáját, lebilincselő képalkotó képességét.

A terem egy-egy főfala közepén a „Miszték kislány ugróiskolát játszik” és a „Noé bárkája” c. nagyméretű lapok függöttek. (Az előbbi, sokszínű grafika szerepelt a kiállítás remekbe készült meghívóján is.) Mellettük jobbról-balról sorakoztak a művész jól ismert, vagy még sohasem látott, legújabb művei. A megnyitó során mindezekről értő, meggyőző kommentárt kapott a hallgatóság.

Az emelkedett hangulatú megnyitó a szabadban lefolyt fogadással ért véget. Az eseményhez a Badacsonyi és a Gulács szilуетtje szolgált felejthetetlen háttérként.

Soós Imre

Vén Zoltán rézkarca, C2. Lélekduc

ÚJRA „JÁR” A CSEMŐI VONAT

Az európai virágos városok versenyében nemrég előkelő díjat nyert Csemő község 10 kilométerre található Ceglédétől. A múlt században vasút kötötte össze a két helységet, ezen szállították áruikat a termelők a város piacára. A vasutat már régen megszüntették, ma csak a túlélők emlékezetében él.

A ceglédi Nagy László Lázár grafikusművész festményein, grafikáin a múlt emlékeit örökíti meg. Ezekből rendezett kiállítást augusztusban Csemő községének dísztermében. Több olajképen feltűnik a szép falu látképe, de Kossuth városának több festői részlete is. A Cegléd szélén folyó Gerje patak egykori hídjának képe már csak az ő itt kiállított festményén látható, nála még „jár” a vonat Csemőre és Ceglédre egyaránt. A tárlaton kisgrafikák is szerepeltek, főként helyi motívumokkal, lokálpatriotizmusának vonzó jeleként.

Grafikákról szólva meg kell említeni, hogy Nagy László Lázár éveken át végzett ismeretterjesztő munkájával is beírta nevét a város művelődéstörténetébe. Már fiatalon csatlakozott

a KBK-hoz, ő hozta létre és megszűnéséig vezette egyesületünk ceglédi gyűjtőcsoportját, többekkel kedveltette meg a kisgrafika gyűjtését. Művészeti előadások megszervezése mellett a ceglédi országos kisgrafika találkozó lebonyolítása is az ő nevéhez fűződik. Országos jelenség: a tagság előregedése vetett véget a csoport tevékenységének.

Csemői – vagy ahogy a helyi tájszólás mondja: csemei – tárlatát lapunk munkatársa is felkereste. Barátunk szerénységére jellemző, hogy a beszélgetés során csak egy félmondattal hozta szóba kisgrafikájának az olimpiával kapcsolatban elért sikereit. Amint a tőle kapott katalógusból megtudtuk, a Pekingben működő Kínai Művészeti Szövetség kisgrafikai kiállítást rendezett egy olasz és egy spanyol város polgármesterével karöltve. Az olimpiai eszme kínai ünnepe köré csoportosított anyagát mindhárom rendezőhelyen bemutatták. A kiállítás-sorozat harmadik állomásán, az „olasz csizma” sarkantyúja fölött található Francavilla városban 2009 januárjában ér majd véget. Amint a kiállítás kurátora a magyar művésszel gratuláló levelében közölte, a tárlatra beérkezett 398 lapból a zsűri 133-at talált kiállításra alkalmasnak. Ezek között – egyedüli magyar művészként – szerepel Nagy László Lázár címlapunkon bemutatott alkotása is, melyhez gratulálunk!

Szós Imre

HÍREK

ÚJ FERY ANTAL KIÁLLÍTÁS SZERENCSEN

A szerencsi Zempléni Múzeumban Fery Antalnak több mint húsz éve állandó kiállítása van, amely az általa készített kb. 2500 fametszetből 300-at mutat be. A művész születése 100. évfordulója alkalmából a múzeum vezetője, Fazekasné Majoros Judit felajánlott egy szép termet egy újabb Fery Antal kiállítás számára. A kiállítás címe „100 év-100 mű – 100 éve született Fery Antal”.

Ebben a teremben a művész egyéb grafikai alkotásaiból állítottunk ki.

Az egyik tabló a klisé technikájú exlibrisekből mutat be egy csokrot.

Egy másikban a művész Mátyás királyt ábrázoló fametszetei láthatóak, tekintettel a Mátyás évfordulóra.

A Nemzeti Galériában lefotóztattunk néhány Fery plakátot, ezek a következők:

- Magyar művészeti kiállítás, Stockholm, 1939
- Magyar képzőművészeti kiállítás, 1942
- Magyarország – Hortobágy (Konecsni jól ismert plakátja, Fery Antal betűivel) (é.n.)
- Kisgrafikai kiállítás a Fényes Adolf teremben (é.n.)
- Budapest 2000 év óta a gyógyfürdők városa (é.n.)
- Budapest főváros (é.n.)
- Állatkert (1933)

Kiállítottuk a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete által 2007-ben reprodukált 1938-as könyvnapi Fery plakátot is.

Még utána kell nézni, hogy a Széchényi Könyvtárban és a Nemzeti Múzeumban milyen Fery plakátok találhatók: ezeket is ki lehet majd állítani.

A budapesti Bélyegmúzeum szívességéből igen sok történelmi témájú bélyegterv is szerepel a kis kiállításon. Ezek a háború előtti és alatti évekből valók (Széchényi és művei, Magyar nagyhatalmak stb.).

Úgy érezzük, hogy a szép látványon túl a látogatók ezen a kiállításon történelmi ismereteiket is gyarapíthatják.

Fery Vera

Fery Antal 1908. június 12-én született Szerencsen, tízgyermekes családból. Bádigos segéd a szerencsi cukorgyárban, amikor felfigyelnek rajz tehetségére és ösztöndíjjal Budapestre küldik az Iparművészeti Iskolába, ahol Varga Nándor Lajos növendékeként grafikus oklevelet kap.

Alkalmi grafikákat, plakátokat készít, aktívan részt vesz iskolatársának, Varga Mátyásnak munkájában a Szegedi Szabadtéri Játékok díszleteinek tervezésében.

Első nemzetközi sikerét a Hortobágyot népszerűsítő plakátjával éri el – sőt jelentős sikert ér el a bélyegtervezésben, amikor a szép, ún. Katona-sor záróértékét Ő tervezi meg.

Közben megtanulja a fametszés művészetét, s fokozatosan az ex libris (könyvjegy) műfajban készíti csodálatos alkotásait, felvonul fametszetein a magyar történelem, annak személyei, a művészvilág ismertjei, s a kisgrafika gyűjtők öröme a KBK elnökeként a baráti kör tagjainak is készített sok-sok ex librist.

Művésztszai és a baráti körben is mindenki szerette tiszta emberségéért, szellemes volt (4 soros kis versei ma mindenkiben élnek), szoros barátság fűzte Berda József költőhöz, akiről több grafikát is készített – de nemcsak a magyar művészvilág hanem nemzetközileg ismert művészek, írók, mind szerepelnek alkotásain. Számos nemzetközi kiállításon vett részt.

Kettőezerhatszöt fametszetet készített, amelyek nemcsak itthon, de a világban mindenütt megtalálhatók a gyűjtők féltve őrzött gyűjteményében.

Szerencs díszpolgárává fogadta és életműve elismeréseképpen a Magyar Köztársaság Érdemrend Kiskeresztje kitüntetésben is részesült.

1994. június 30-án fejezte be nemes életét.

Művein keresztül velünk maradt, emlékét őrizzük.

Mayer József

Fery Antal születésének 100. évfordulója emlékére a Népliget Líciumos tábláján 2008. augusztus 14-én egy gyertyánfát ültettünk.

(Gyertyán – *Carpinus betulus*, Betulaceae. Európában honos, 10-15 méter magas fa, kérge sima, szürke. Levele 6-10 cm hosszú, kihegyezett tojásdad alakú, fűrészes szélű. Virágai jelentéktelenek, makkocskáinak buroklevele háromkaréjú, vadtakarmány. Fehér fája kemény, szerszámmányolásra, esztergályozásra és fametszet készítésére alkalmas. Jó tűzifa.)

Herceg Géza – Pesti László – Tarjányi Ferenc

Szlovéniában élő tagtársunknak, Salamon Árpádnak 2008 augusztusában Franciaországban, Bessansban nyílt kiállítása, melyen mintegy 32 grafikai lap, linómetszetek, ex librisek kerülnek bemutatásra.

A tatai „Angyalok és Tündérek Galériá”-ban Szentessy László „Metszetek” címmel jubileumi kamara-kiállítást rendezett. Az augusztus 16-án nyílt kiállítás szeptember 13-ig volt látható.

Ízléses kiállítása, 16 oldalas füzet emlékezteti a látogatót Űrmös Péter és ugyanilyen nevű nagyapja kiállítására, mely augusztus végén Pápan került megrendezésre. Nem kell közülük a fiatalabbik művészt bemutatnunk, ő ugyanis egyesületünk

igen tevékeny tagja, aki számos írásával is hozzájárult lapunk színvonalának emeléséhez. Szabadkán 1879-ben született nagyapja a tanítói oklevél megszerzése után a Képzőművészeti Főiskolára iratkozott be. Művei a Műcsarnok és a Nemzeti Szalon kiállításain szerepeltek. Tanárként számos külföldi tanulmányúton vett részt, ezeken készült képei országos tárlatokon szerepeltek. 1915-től Szentendrén élt 1925-ben bekövetkezett haláláig.

A Pápán látott anyagot később Répcelakon is bemutatják.

A 35. Nyírségi Ősz keretében Nyíregyházán a Centrál szalonban rendezett tárlatot „Biblia és reneszánsz” címmel *Tavaszy Noémi*. A kiállítás október végéig tekinthető meg.

Kolozsvárról *Takács Gábor* tagtársunk megküldte nekünk jövő évi naptárát, melyben Pekka Heikkilä gyűjteményéből válogatott kisgrafikákat közölt. Az orosz, észt és litván alkotóktól származó ex librisek a finnek nemzeti eposzáinak, a Kalevalának egyes mozzanatait ábrázolják. Köszönjük a küldeményt, gratulálunk az elgondoláshoz és annak megvalósításához!

Imre Lajos művész tagtársunk felesége és munkáinak ihletője hosszas szenvedés után 2008. augusztus 15-én elhunyt. Barátunk fájdalmában osztozunk.

2008 szept. 8-án elhunyt Rácz Győző putnoki tagtársunk.
Emlékét megőrizzük!

Várkonyi Károly grafikus és festőművész élettörténetét könyv formájában megírta és kiadta a fia, melyben életét és munkásságát sok grafikával és fényképpel illusztrálja. Festményeiről és színezett grafikáiról a könyvben 16 oldalas színes melléklet is található.

A könyv ára 1500 forint, mely megrendelhető a szerzőnél (Várkonyi Zsolt 4031 Debrecen, Derék u. 207. II./4) vagy a KBK titkáranál, Palásthy Lajosnál. A befolyó összegek a grafikai alkotásjegyzék kiadására kerül felhasználásra.

BÁNKI VERA (Fery Veronika) fordításának sikere.

A 2008-as könyvhét egyik legfigyelemreméltóbb kiadványa volt a budapesti egykori angol nagykövet Bryan Cartledge magyar történelem könyve, amely Bánki Vera fordításában jelent meg.

A Magyar Nemzet Magazinja egyoldalas cikkben riportot közölt (a kitűnő művészeti író Lőcsei Gabriella tollából) „Bánki Vera a könyvkiadás csodáiról, fordítói kockázatvállalásról és a vágtagzó Pegazusról” címmel.

Bánki Vera e riportban maghatóan emlékezik meg Édesapjáról, Fery Antalról. Ttavalý ugyanis a jubileumi könyvhét alkalmából a könyvárjegyzék fedőlapján Édesapjának az 1938-as könyvnapokat köszöntő, emlékezetes pegazusa látszik.

Az 1938-as könyvünnepre rendelt Fery Antal plakáton is a – kék égen vágtagzó Pegazusból – Orosz István segítségével 2007-ben lett ismét könyvheti jelkép és plakát, mindannyiunk öröme.

Gratulálunk Bánki Verának a kitűnő emlékező riportjához!

Mayer József

Németh Nándor fametszete, X2, 130×80

Ez a Németh Nándor ex libris, mely Kanadából került elő, nincs benne a Németh Nándor alkotásjegyzékben. (Az Alkotásjegyzék titkárunknál, Palásthy Lajosnál kapható, 500 Ft/db)

A mellékelt Pethő Ilona nevére készült rézkarc (mérete: 73×65 mm) alkotója ismeretlen. Pethő Ilona a Szerencsen élt, Petrikovits László orvos, kisgrafika- és képeslapgyűjtő felesége volt. Ki tud valamit az alkotóról?

LAPSZEMLE

Osztrák barátaink lapja, a MITTEILUNGEN DER ÖEG 2008. júliusi számában beszámolót közöl a belga egyesület alapításának 50. évfordulója alkalmából rendezett találkozóról. A cikk illusztrációja a nálunk is jól ismert, neves belga grafikus, *Antoon Vermeulen* kisgrafikája, mely szerkesztőnk, *Király Zoltán* részére készült. – További, három képpel kísért cikkében

Antoon Vermeulen műanyagmetszete, X6/3, Op. 285 (2003) 65×105 „A négy évszak”

méltatja az alkotót *Joke van den Brandt*, megemlítve, hogy a neves grafikus tavaly ünnepelte 76. születésnapját.

Rövid hírben a szerkesztő arra hívja fel a figyelmet, hogy a FISAE XXXIII. kongresszusát Törökországban rendezik meg 2010-ben. Az eddigi hírekkel ellentétben azonban az nem Ankarában, hanem Isztambulban lesz.

Egy tübingiai kisvárosban rendezett kiállításról számol be a német MITTEILUNGEN DER DEG 2008/2 száma. A 65. születésnapját ünneplő *Olaf Gropp* tárlatán, melyet a helyi népiskolában rendeztek, 150 grafikája volt látható. Ennek egyharmada volt az ex libris. Az ünnepelelt kívánsága szerint a látogatók ajándékot nem hoztak, hanem ételeket, az ananászsalátától a tübingiai kolbászig terjedő választékkal. A lap közli a születésnap tortája fényképét (!) is. Ezen a szöveges jókívánságok mellett egy félig levetkőzött hölgy is látható.

A 175 éve született *Brahms*ról közöl a továbbiakban cikket a lap, megemlítve, hogy a nagy komponista 1853-ban ismerkedett meg a magyar *Joachim József* hegedűművésszel. Ez utóbbi hozta őt össze *Schumann*-nal, akivel haláláig tartott barátsága.

A könyvjeggyel való találkozásának történetét mondja el *M. Eguchi* a THE NIPPON EXLIBRIS ASSOCIATION NEWSLETTER 143. számában. „A szépség a részletekben van” című írásban a fél évszázada született szerző elmondja, hogy fiatal korában verseket írt. Költeményei már 21 éves korában megjelentek egy japán nyelvű kiadványban, melyben kisgrafikákat is közöltek. Élete további során megismerkedett e kisgrafikák alkotójával, aki első ex librisét is készítette. A szerző elmondja még, hogy az ex librist a japán művészek nem ismerték. Az általuk készített kisméretű grafikákat netsuke

néven illették. Végül megemlíti, hogy már 7 saját nevére készült ex librise van, mindegyikük témája a nő és a könyv.

A Hollandiában megjelenő EXLIBRISWERELD 2008. évi nyári száma *Jos van Waterschoot* cikkét közli „Nyár az ex librisen” címmel. Köztudott, hogy ebben az évszakban lehetséges a szabadban való festés, sőt a vitorlázás is, azonban néha esik az eső. Mindezeket a tényeket örökítették meg a kortársak a cikket kísérő 7 könyvjegy-illusztráción.

Előző számunkban már említettük, hogy holland testvérünk, a BOOKMERK szerkesztését *Karl Wissers* vette át. A személyi változás a lap külső megjelenési formájában is megmutatkozott. A most ismertetésre kerülő 26. szám a XXI. század kisgrafikai folyóiratainak példaképet teremtette meg. Kitűnő papíron, remek tipográfiával, számtalan, eredeti nagyságú és színű képpel kísérve ismertet néhány, általunk nem ismert belga művészt. Külföldre kalandozva flamand nyelvű méltatás olvasható a bolgár *Onnik Karanfilian* és az Ausztriában született és Itáliában élő *Jürgen Czaschka* munkásságáról, pompás illusztrációk kíséretében. Hazai vonatkozású közlemény nincs a lapban, melynek egyetlen hibája, hogy hiányzik az oldalak számozása, az utókor bibliográfusainak nem kis bosszúságára.

A Svájcba megjelenő SELC EXPRESS 72. száma több cikkben foglalkozik az ottani Einsiedeln város történetével. Szomszédságában született *Paracelsus* (1493-1541), a neves orvos, természetkutató és alkimista. Arcképe három ott közölt

Ismeretlen alkotó: Einsiedeln könyvtárának ex librise

ex librisen is szerepel. Egy további cikk a városban alapított bencés kolostor könyvjegyeit mutatja be. Itt 1602 óta fordulnak elő könyvjegyek. A szakirodalom mintegy 90 ilyen tárgyú ex librisről tesz említést. A svájci nagy tavak környékén fekvő város történetét *Marianne Kalt* foglalja össze, megemlítve, hogy a hely már a XIV. század óta Mária-zarándokhely is volt.

Meleg hangú méltatást közöl a lap *Andruskó Károly* zentai művészről elhunytá alkalmából.

A cseh gyűjtők KNIZNIJ ZNACKA c. lapjának 2/2008. számában olyan művészről esik szó, akinek főfoglalkozása a könyvkötés. *Ladislav Hodny* apja mesterségét folytatja,

miközben tevékeny grafikus is. Az írásból megtudhatja az olvasó a könyvkötés arany szabályát, mely szerint egy könyv olyan kötést érdemel, amilyent a tartalma kíván.

A pilzeni Európa Ház májusban japán exlibris-kiállítást rendezett Humplik úr gyűjteményéből. Közel 30 művész alkotásait láthatta itt a közönség. A cikk szerzője szerint az esemény azért volt jelentős, mert japán könyvjegyeket kevesen gyűjtenek.

Finnország területén számos tó mellett hatalmas erdők találhatók. A fa feldolgozása jelentős iparág Finnországban. Ennek mozzanatait ábrázoló ex libriseket szedte csokorba *Erkki Tuominen* az EXLIBRIS UUTISET 111. számában.

Ugyanennek a folyóiratnak a 112. számában olyan finn könyvjegyek méltatása olvasható, melyek a római világ jelképeit (ión oszlopok, Colosseum) ábrázolják. Unto Paananen cikke 12 ilyen lap képét is közli.

Az ugyancsak finn EXLIBRIS ABOENSIS 62. száma egy egész oldalon közli azoknak a könyvjegyeknek a képét, melyek meghatározását, az alkotó kilétének közléseit az olvasóktól kéri. – A lap arról is hírt ad, hogy az országban tavasszal hat

Vecserka Zsolt fametszete, XI/2 (2007), 165×83

könyvvásáron is szerepeltek az ex librisek. – *Gian Carlo Torre* cikke újabb Don Quijote-ábrázolásokról szól, mintegy 20 ilyen alkotás képét is bemutatva. Magyar alkotó nem szerepel az írásban.

Leila Lehtiranta írása az erdélyi ex librisek kapcsán bemutatja *Vecserka Zsolt* itt is közölt fametszetét. A 27. oldalon a szerző nő fényképe látható.

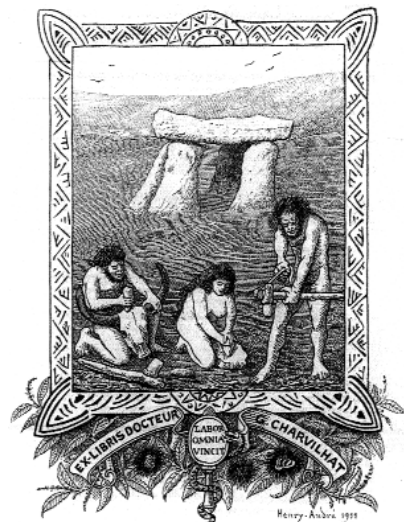
Előző számunkban ismertettük a *Lenkey István* által összeállított katalógust, mely a Putnokon korábban rendezett kisgra-

fikai kiállítás anyagát tartalmazza. A magyar művészek közel 400 alkotását tartalmazó tárlatról értő méltatás jelent meg a Pécsen kiadott HETEDHÉTHATÁR című folyóirat júliusi számában. A cikket író *Rónaky Edit* nemcsak ismerteti a város kulturális életében jelentős eseménynek számító tárlatot, hanem egyben áttekinti a könyvjegy történetét a Corvináktól a KBK mostani tevékenységéig. Alapos cikkéből tudtuk meg, hogy *Lenkey* tagtársunk, lapunk megbecsült munkatársa a kiállítás teljes anyagát Putnoknak, a gyermekkori város múzeumának ajándékozta, a kiállított szakirodalommal együtt. Ezzel is viszonozni kívánta a szülőföldtől kapott útavalót.

Büszkék voltunk arra, hogy folyóiratunk az exlibris-lapok között egyedülálló módon egy idő óta 3 idegen nyelvű (francia, angol, német) tartalmi kivonattal jelet meg. (Ezt az eredményt annak a három önzetlen tagtársunknak köszönhetjük, akik ezeket a fordításokat elvégzik.) A pekingi olimpia idején nemcsak számos sport-világrekord dőlt meg, hanem az előzőekben említett egyeduralmunk is elillant. Francia barátaink L'EX-LIBRIS FRANÇAIS című lapjának most megjelent, összevont 246. és 247. száma ugyanis 7 nyelven ismerteti az 58 oldalas kiadvány tartalmát. Az érdeklődő olvasó számára megemlíti, hogy ez francia, angol, német, olasz, portugál, spanyol és holland nyelven történt.

Terjedelmének több mint felét szenteli a lap *Henry-André* (1857-1932) grafikusuk életmű katalógusának. Az eredeti nevén *André Schulz* a franciaországi Ville-d'Avrayban született. Apja litográfus volt. Ő is folytatta a nyomtatás mesterségét, később azonban áttért modernebb technikákra is. Exlibris-gyűjteménye jelentős volt. *Jaques Laget* róla szóló cikkének itt közölt első része az általa készített 70 könyvjegyet mutatja be, eredeti nagyságban és színben. Nagy részük klisé nyomat, de rézkarc is szerepel köztük. Stílusa a század első felének formavilágát idézi. Az itt közölt lapja 1911-ben készült. Az alkotásjegyzék a tulajdonosról megemlíti, hogy ősrégésszel is foglalkozó orvos volt, aki hobbijáról számos cikket írt. Könyvjegyen egy híres franciaországi dolmen (síremlék) képe is jelzi érdeklődési körét.

Henry-André klisérajza, P1 (1911), 99×76

Értékes könyvek pompás bőrkötésének belső oldalát védte valamikor az oda ragasztott, sokszínű márványpapír. Egy szerző most 4 olyan könyvjegy képét mutatja be, melyet ilyen márványpapír-alapra nyomtattak, szerintünk vitatható eredménnyel.

A lap közli az olvasókkal, hogy megjelent a francia ex libris enciklopédiájának XVII. kötete. Valamennyi eddig megjelent kötet beszerezhető Nancyból. A művek az 1496-1920 évek alkotásait tartalmazza az alkotók nevének ábécé sorrendjében. Árúk a terjedelmüktől függően 30-tól 53 euróig terjed.

A Debrecenben megjelenő irodalmi és művészeti folyóirat, a NÉZŐ PONT 2008 nyári száma számunkra érdekes hírekkel jelent meg. A folyóirat, melyet Vitéz Ferenc neve fémjelez, színvonalas tanulmányokkal, ismertetőkkel lát napvilágot. E folyóiratban egy cikk javaslatot tartalmaz a Déri Múzeum Baráti Köre Grafikusok és Kisgrafika Barátok Tagozatának létrehozására. Az alapos ismeretekre valló cikk felveti, hogy e társaság rendszeresen összejönne, könyvjegy-cserék, ismeretterjesztő előadások lennének. A szervezés szeptemberben indul. Következő számunkban visszatérünk erre a kezdeményezésre, mindenesetre egyesületünk minden támogatást megad hozzá.

Egy ismertetést is olvashatunk Szilágyi Imre grafikáinak minikönyvéről, melyről mi is hírt adunk Könyvespolc rovatunkban.

KÖNYVESPOLC

ÚJABB KIADVÁNY KÉKESI LÁSZLÓRÓL

Kékesi László sokoldalú művészetéről eddig már több kiadványt jelentetett meg hagyatékának hűséges gondozója, ifj. Kékesi László. Az egyikről (*Álmok, színek, bélyegek. 1. köt.*, 1995) azt írtam a *Kisgrafika* 1997/3 számában: „Összinte szívvel gratulálunk a szerzőnek: ő már megtette a magáét, hogy méltó módon felmutathassuk Kékesi László munkásságának értékeit itthon és külföldön egyaránt.” Ezzel persze a korábbi művekre is utaltam, ám a „megtette” szót, amely valamilyen befejezettségre utal, elhamarkodottan írtam le. A szerző az elmúlt év decemberében adta közre az *Apámról írták, mondták, 2. kötet* című legújabb opusát. Míg az előző kötet az 1963-tól 1993-ig megjelent cikkeket, tanulmányokat, kiállítási megnyitó beszédeket közli, ez a kötet – szerves folytatásaként az előzőnek – az 1994-től 2006-ig közreadott publikációkat gyűjti össze. Hozzá kell tennünk, nem keveset: míg az első kötet terjedelme 113 lap, a másodiké 97, annak ellenére, hogy az előbbi 40, az utóbbi 12 év terméséből válogatott. Noha a szerző az alcímbe azt írja válogatott írásokat közöl, azt hiszem, hogy ennek ellenére teljességre törekedett. Így közli, ha egy Kékesi bélyeg megjelent egy külföldi lapban, ha pl. a *Dunántúli Napló* hírt adott a művész kiállításáról, vagy ha Kékesi László neve megjelent valamilyen szövegkörnyezetben (idézi, olykor kommentálja is azokat), de közli a kiállítási meghívók, katalógusok szövegét, valamint azt is, hogy hol jelentek meg a művész alkotásait bemutató illusztrációk.

Természetesen a terjedelmesebb írásokkal együtt: Kékesi újabb kiállításait megnyitó beszédeket (dr. Lenkey István, P. Fekete József írásait), megemlékezéseket a művészről (ifj. Kékesi László, Simon Gy. Ferenc, Szenes János és mások tollából), valamint egyéb dokumentumokat. Az utóbbiak közül külön említésre méltó annak a szerződésnek a szövege, amelynek kíséretében Kékesi Lászlóné Simontornyának adományozta a „Kékesi László Grafikai Gyűjtemény”-t, a Képző- és Iparművészeti Lektorátus által több mint 20 millió Ft eszmei értékben megállapított, mintegy 2000 grafikát.

Az olvasó számára azonban bizonyára legnagyobb meglepetés az, hogy ifj. Kékesi László – egyéb írásai mellett –

az 1993 óta megjelent újabb „Könyv Kézirat”-aiból is közöl rendkívül érdekes írásokat. E könyvek címei – megemlítve, hogy a nagy betűs kiemelések így szerepelnek a kéziratban – a következők: *Utóirat apám levelezőlapjaihoz. Kékesi László levelezőlap tervezői munkásságához* (2000, 441 old.), *ÁDÁM APÁNK GYERMEKEI ÉS EGY FAUN DÉLUTÁNJA. Kékesi László ceruzarajzai* (2001, 288 old.), *IN IPSO RADICATI. Kékesi László egyházmegyei munkássága* (2000, 725 old.), *...míg ujjam el nem fárad. Kékesi László illusztrátori munkássága* (2004, 725 old.), *CLOU. Kékesi László grafikusművész AKTALBUMA* (2005, 228 old.). Ha csak a kiadványok megjelenési éveit, azok terjedelmét szemléljük, akkor is láthatjuk – nem szólva a korábbi művekről –, hogy szerzőjük Kékesi László művészetének szinte kiapadhatatlan sokoldalúságát veszi számba, tárja fel, nem szűnő lelkesedéssel, kitartó következetességgel és eléggé nem becsülhető szorgalommal. Mindehhez hozzá tartozik, hogy a közölt részletek – noha természetesen nem mellőzik az apa-fiú kapcsolatból önkéntelenül is adódó személyes hangvételt – Kékesi László művészetén is túlmutató, olyan művészettörténeti fejtegetéseket, a kortárs és régebbi alkotókra is kitekintő méltatásokat, eszmefuttatásokat tartalmaznak, amelyek önmagukban is igen tanulságosak, s amelyek persze végül mindig visszakanyarodnak Kékesi munkásságához. Nincs terünk idézni a szerző szakirodalmi tájékozottságát tükröző írásokból, csak megjegyezzük, hogy pl. Kékesi illusztrációiról megjelent könyvében külön fejezetet ír *A művészet osztályozásáról, a grafikai ágakról, illusztrátorokról* címmel. Az aktalbumról szólva a művészet fogalmáról medítál szellemesen, addig, amíg eljut az emberábrázolásig, a meztelen női testet ábrázoló alkotásokig, majd édesapja munkásságáig. Kékesi egyházművészetéről szólva, befejezésként Gauguin egyik képének címére – *Honnan jövőnk? Mik vagyunk? Hová megyünk?* – utalva említi, hogy édesapja folyamatosan erre kereste a választ: „Életművével csak így lehetett megfogalmazója a keresztény európai magyarságnak és a keresztény magyar európaiságnak.”

Mint a korábban kiadott kiadványok, ez is gondos tipográfiai megoldásokat alkalmaz, több mint 30 illusztrációt közöl, a képek jegyzékében gondosan feltüntetve azoknak a különböző alkotásjegyzékekben szereplő katalógusszámát is.

Végezetül mit kívánhatnánk mást a szerzőnek (és Kékesi László művészetének kedvelőinek), hogy a számos kéziratos könyv után egy nagyobb példányszámban megjelenő, nyomtatott monográfiában összegezze édesapja munkásságát. Ehhez és további alkotómunkájához kívánunk sok örömet!

Arató Antal

RÉZKARCOK SZILÁGYI IMRE KISGRAFIKÁIBÓL

Minikönyv, Debrecen, 2008, Fábán Bt. Nyomda

Sokan emlékeznek még manapság a minikönyvek divatjára. Néhány évtizeddel ezelőtt évente több tucatnyi látott napvilágot könyvkiadó vállalatok vagy az állami cenzúra éberségét kijátszó magánszemélyek igyekezetéből. Nagy keletje volt ezeknek a kötetkéknek, melyek mérete hol nőtt, hol csökkent. A legkisebbek csak néhány millimétert tettek ki, ezeknek azonban a szenzáción kívül semmi értékük nem volt.

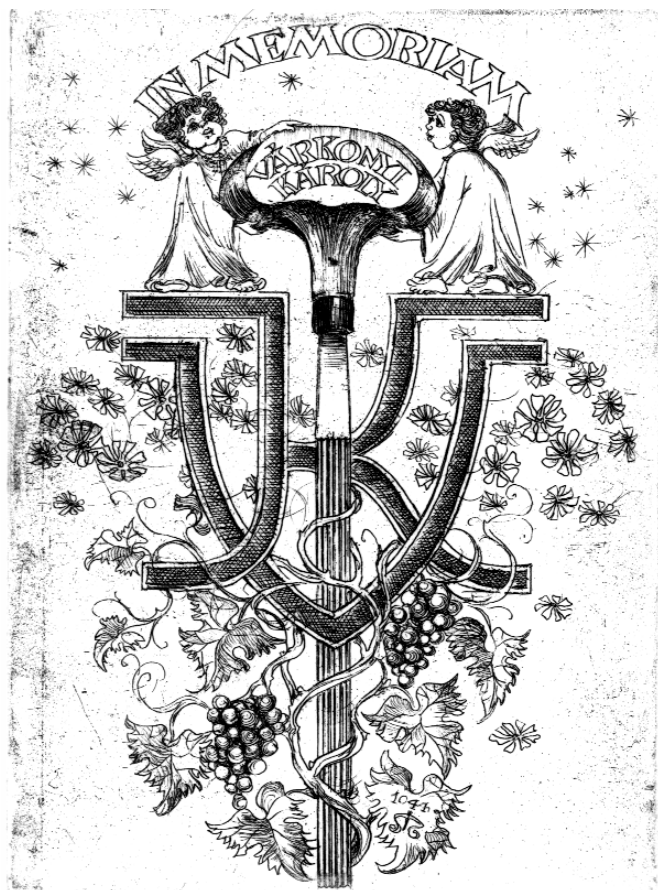
Gazdag könyvtárak jöttek létre a gyűjtők otthonában és nem egy közülük könyvkiadási remekmű volt formai és tartalmi szempontból egyaránt. Mostanában még az antikváriumok fiókjaiból is eltűntek e kis ékszerek, így eseményszámba megy

a Hajdúböszörményben élő *Csernát Gábor* gyűjtő által létrehozott kötet.

Az ízléses, barna színű, keménykötésű kiadvány mintegy 90 oldalt tartalmaz. A 6×5 cm méretű könyvecske külső megjelenése is grafikusai lelemény, annyira jól használták fel ezen a grafikusművész monogramját.

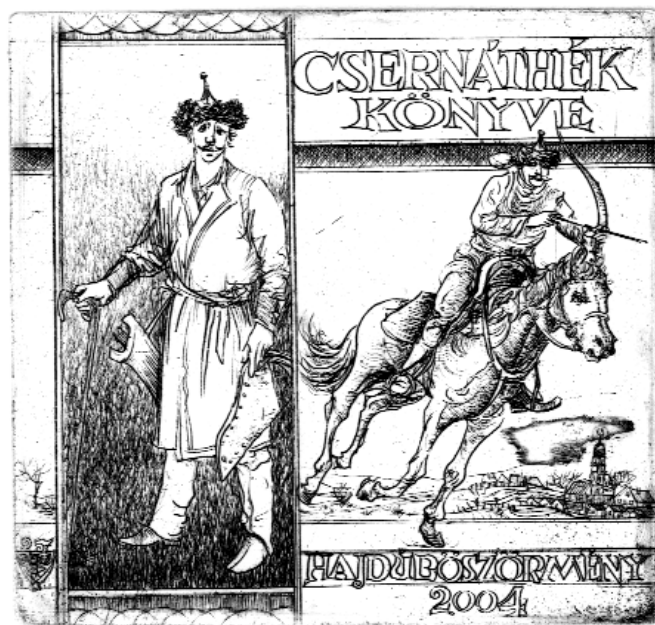
Szilágyi Imre rézmetszete, C3, Op. 1054 (2007), 97×100

Szilágyi Imre rézmetszete, C3, Op. 1044 (2007), 137×100

A Szilágyi munkásságát ismertető írás áttekinti az előzményeket, említi a debreceni ex libris történetét, az alkotó életútját, négy oldalon sorolva fel kiállításait, egy továbbin az elnyert díjakat. Az olvasó megtudja, hogy eddig félezer szabadgrafikai alkotás és több mint ezer kisgrafika került ki kezei közül. Az alapos ismertető szöveg végén a szerző neve nem szerepel. Feltehetően a kötetet létrehozó és annak anyagát saját gyűjteményéből válogató Csernát Gábor hagyta el szerénységből annak közlését.

Vállalkozását sikeresnek tekintjük, mert a róla írt méltatás, valamint a kis mérete ellenére élvezhető képanyag méltóképpen állítja az olvasó elé a 40 éve kiállító, nemzetközi sikereket is elért művészt.

Szilágyi Imre rézmetszete, C3/C5, Op. 957 (2004), 105×110

KALENDÁRIUM: KALEVALA AZ EX LIBRISEN

Az előttünk álló 2009-es esztendő kisgrafikákkal illusztrált, 12 lapos naptárát jelentette meg *Takács Gábor* kolozsvári gyűjtő. A spirállal összefűzött, kellemes sárga színű kartonlapokon a naptár rész mellett láthatók a kisgrafikák. A címlapon olvasható közlés szerint a finn *Pekka Heikkilä* gyűjteményéből válogatta ezeket az orvos-amatőr grafikus. Ugyanő látta el a lapokat a Kalevalából vett idézetekkel is. (Itt jegyezzük meg, hogy mivel négy magyar nyelvű fordítást ismer a szakirodalom, indokolt lett volna a fordító nevének megemlítése.)

A kiadványban 15 ex libris kitűnően reprodukált képe szerepel: 12 orosz, 2 észt és 1 litván művész alkotása. Finn barátaink szívére tették már, hogy nemzeti eposzuk emlékére több kisgrafika készült külföldön, mint Suomiban. Nem tűnik ki, melyik nyomda munkáját dicséri ez a csinos kiadvány. Ezzel szemben a címlapon szerepel egyesületünk emblémája, holott a készülő műről még tudomásunk sem volt.

Ennek ellenére sikerültnek tartjuk ezt a tetszetős kiadványt. Gratulálunk létrehozóinak. A szándékot örömmel üdvözljük azzal a megjegyzéssel, hogy „több szem többet lát”. Nem ártott volna a KBK véleményének előzetes kikérése, ha már emblémáját ilyen megtisztelő módon felhasználják.

Soós Imre

RÁCZI GYÖZŐ:**GÖMÖRI VONATKOZÁSÚ KISGRAFIKÁK**

(A tanulmány megjelent 2008-ban a putnoki Gömör Múzeum SZÁMADÁS c. kiadványában a 492-538. oldalakon.

Szerkesztette: Bodnár Mónika)

(A szerző lapzártakor elhunyt)

A több mint 700 esztendőös Putnokon létesült Gömör Múzeum Baráti Köre vaskos kötetet jelentetett meg az intézmény 20 éves tevékenységére visszatekintésül. Az 500 oldalas meghaladó terjedelmű könyvben dr. Bodnár Mónika tanulmányainak tekintélyes sora foglalja össze a térség és az intézmény történetét. A kiadvány második felében az évente rendezett múzeumi napok keretében elhangzott helytörténeti előadások szövege található. Képet kap emellett az olvasó a múzeumban rendezett számos kiállításról és a megjelentetett kiadványokról is. (Sajnálattunkra e kitűnő kötetben szereplő tanulmányokkal nem foglalkozhatunk, nem tartozván ezek lapunk témakörébe.) Amiért ismertető írásunk létrejött, a könyv befejező részében található. Ebben közölnek ugyanis néhányat a honismereti pályázatokra beérkezett dolgozatokból. Itt szerepel a címben jelzett írás is.

Fery Antal fametszete, X2, Op. 1687 (1984), 107×78

Rácz Győző nyugdíjas erdőmérnök Putnokon él. Szenvéde-lyes kutatója a gömői térség múltjának, az itt élt Tompa Mihály életművének. Gyűjti a városról készült képeslapokat. A kisgra-figák gyűjtését néhány éve kezdte el, ezek száma napjainkban meghaladja az ezer darabot. A SZÁMADÁS-ban megjelent cik-ében 49 helyi vonatkozású kisgrafika képét és adatait közli. Emellett külön rovatban ismerteti a műveket létrehozó 23 al-kotó életpályáját, köztük a legtöbb kisgrafikával itt képviselt Fery Antalt. Igen helyesen ugyanilyen rovatot szentel a lapok tulajdonosainak, megrendelőinek bemutatására is. Ez utóbbiban „dobogós helyen” szerepel dr. Lenkey István, aki bár csak gyer-

mekkorát töltötte a városban, ma is tevékeny részt vesz Gömör múltjának kutatásában. Végül a III. rovatban olyan személye-ket, tárgyakat, fogalmakat idéz meg a szerző, akik/amelyek a grafikai ábrázolásokon szerepelnek.

Rácz Győző szerzőnek, egyesületünk gyűjtőtagjának öröm-mel gratulálunk építő szándékú lokálpatriotizmusának megnyil-vánulásához. Írása egyedülálló, ezért példa lehet arra, hogyan kell egy kisgrafikai gyűjteményt egyszerre több oldalról is be-mutatni. Gazdagon illusztrált munkájának megbecsülését je-lenti, hogy az a Gömör Múzeum hatalmas ismeretanyagot tartalmazó, értékes kötetében jelent meg.

Soós Imre

EGISTO BRAGAGLIA:**L'EX LIBRIS DEL BIBLIOFILO**

(A könyvbarát ex librise) Rovereto, 2008. július 27.

Közel fél kilós könyvküldemény érkezett egyesületünk cí-mére az itáliai Rovereto városból. (Mielőtt az olvasó a térképen a helység keresésébe kezdene, megemlítjük, hogy a város Észak-Olaszországban, Velencétől északnyugatra, a Garda tó közelében az Adige folyó partján található.) A kemény, doboz-szerű tokba foglalt kiadvány kísérőlevelét a polgármester írta, közölve benne a küldemény célját: az ex libris népszerűsítését. Ennek megvalósítását a város könyvtára, a helyi művelődési egyesület és a Stella kiadó közreműködése tette lehetővé.

A kiadvány két fő részből áll. Egy kartonkötésű, közel száz-oldalas kötet tartalmazza a címben jelzett olasz és angol nyelvű tanulmányt. Ebben a neves szakíró felvázolja a könyvjegy történetét, jelentőségét, ír a gyűjtők csoportosulásairól, a FISAE létrejöttéről, kiemelve ebben Mantero szerepét. A könyv és a könyvjegy kapcsolatának illusztrálására kilenc olyan honfitár-sát választja ki, aki hivatásánál fogva is könyvbarát (könyvtá-ros, egyetemi tanár). Személyük bemutatása egy-egy leporellón történik. A kötet végén a szerző 12 régi ex libris képét közli a XVII-XIX. századból. A hozzájuk fűzött magyarázat szerint valamennyiük egy-egy könyvbarát, könyvet kedvelő személy nevét viseli.

A kiadvány második fő része kilenc, keménypapírra nyo-mott leporellóból áll. A három, összefüggő oldal közepén látha-tó a könyvbarát ex librise. (Természetesen valamennyin könyv-motívum szerepel.) Az erre ráhajtható baloldalon a lap tulaj-donosának neve, születési helye és éve, címe, foglalkozása. Publikációi mellett említés történik személyes környezetéről, kedvenc olvasmányairól. A lapoldal a gyűjtő jelmondatával végződik, mely a reprodukált könyvjegyen is olvasható. A leporelló harmadik oldalán a bemutatott ex libris alkotójának adatai találhatók. Említés történik itt a művész törekvéseiről, a róla megjelent írásokról, végül arról is, hogy mit akart a gyűjtő a részére készült kisgrafikán kifejezni.

Rovereto város pompás kiadványa 2008. áprilisi dátummal látott napvilágot. Háromszáz, számozott példánya az olasz ex libris-kultúra jóhírét viszi a világnak.

Soós Imre

Helmiitta tusrajza, P1, 1983, 36×110

HELYREIGAZÍTÁS

Előző számunkban cikket közöltünk FERY ANTAL grafikusművész olyan kisgrafikáiról, melyek magyar képzőművészek arcképét ábrázolják. Szövegében utalás történt arra, hogy a bemutatott fametszetek opus-száma a képek alatt található. Sajnálattunkra ezek az adatok kimaradtak, ezért azokat itt pótoljuk.

Az 5. oldalon: 1. sor: 389, 1008, 1323; 2. sor: 1358, 1429, 1501; 3. sor: 1517, 1538 1614.

A 6. oldalon: 1. sor: 1724/a, 1731, 1740; 2. sor: 1776, 1780, 1850; 3. sor: 1623/a.

Iványos Sándor tusrajza, P1, 88×60

EGYESÜLETI HÍREK

A budapesti csoport az összejövetelét a Józsefvárosi Galériában (József körút 70.) tartja meg, du. 5 órai kezdettel. Vendégeket is szívesen látunk, kérjük, hozza el ismerőseit is. Jó lenne feleleveníteni azt a szép szokást is, hogy kisgrafika cse-reanyagot hoznak a résztvevők csere céljából.

Október 1-jén a Litea könyvesboltban (I. ker., Hess András tér) Kass Jánosról szóló könyveket ismerteti Sárközi Máttyás.

November 5-én Kerékgyártó László kiállításának megnyitja. Megnyitja Ürmös Péter.

December 3-án a szokásos Mikulás-est.

2009-ben az 50 éves jubileumi ünnepeket előreláthatólag szintén a Józsefvárosi Galériában tartjuk meg.

Várkonyi Károly fametszete, X2, Op. 199 (1937), 38×93

PÁLYÁZAT

A fennállásának jövőre ötvenedik évfordulóját ünneplő egyesületünk több kiállítással kíván megemlékezni erről a jeles eseményről. A tervek szerint kiállítanánk a korábbi jubileumi tárlatot (amely Békés után még további négy helyszínen volt látható), valamint az Artotékával közösen meghirdetett Szent László pályázat anyagát.

Külön az ötvenedik évfordulóra hirdetjük meg tagtársaink részére azt a grafikai felhívást, amely anyagából állítanánk össze a harmadik kiállítást. Beadható minden olyan ex libris, emléklap és kisgrafika, amely a hagyományosan elfogadott sokszorosító grafikai technikákkal, valamint számítógépes eljárással készül, kizárva az egyedi grafikai műveket és fénymásolással előállított lapokat.

Legnagyobb méretek nem haladhatják meg a 15×15 centimétert. A grafikának tartalmaznia kell a „KBK 1959-2009” feliratot, és két példányban kérjük elküldeni titkárunk, Palásthy Lajos címére: 1538 Budapest, Pf. 519. A borítékra kérjük ráírni: KBK – 50. Beérkezési határidő: 2009. január 30.

Gyűjtőtársainktól is várunk olyan lapokat, amelyekkel a körünkben már eltávozott művésztársainkra emlékezhetünk. A borítékra ebben az esetben is kérjük ráírni a „KBK – 50” feliratot, valamint, ha lehetséges, itt is két példányt kérünk azért, hogy lehetőségek szerint elnyert pályázatokból katalógust készíthessünk erre az alkalomra. A beadott művek az egyesület tulajdonában maradnak lehetőség szerinti további bemutatás céljából.

Imets László fametszete, X2 (2008), 135×70

SUMMARY

Mr. Gian Carlo Torre: The Wood-Engraver Italo Zetti

The first half of the life of the Italian graphic artist and his early works are described in an article translated by Péter Ürmös.

Arisztid Nagy, Lajos Palásthy: The Life of the Graphic Artist Árpád Nagy

During the ups and downs of his life the artist represented nearly all the important events in his wood engravings. A short biography is given with remarkable pieces of his art.

Mihály Patay's Letter to Tibor Pinterits / ed. by Lajos Palásthy

In 1940, having received an art grant, Mihály Patay stayed in Italy. Then he wrote a letter to Tibor Pinterits, Director of Egyetem Nyomda (University Printing House) asking for help in publishing his graphic works.

Mrs. Dr. Andor Semsey: Pieces of Memory

In the past the author often accompanied her husband abroad and they participated together in several congresses.

Imre Soós: The Exhibition of Zoltán Vén's Works in Fonyód

The noted graphic artist has moved to Fonyód (near Lake Balaton). The article tells about his recent exhibition organized there.

Imre Soós: Csemő is Again „Accessible” by Train

László Lázár Nagy arranged his exhibition in village Csemő. Other exhibitions of the same artist are also mentioned here.

Press Review, News, Books

AUSZUG

Torre: Der Holzschnneider Italo Zetti

In Übersetzung von Péter Ürmös wird die erste Hälfte des Lebensweges und die Kunst des italienischen Graphikers dargestellt.

Arisztid Nagy, Lajos Palásthy: Der Lebenspfad des Graphikers Árpád Nagy

Der schicksalsgeprüfte Graphiker hat Holzschnitte über alle wichtigen Ereignisse seines Lebens gemacht. Die kurze Geschichte seines Lebens und die wichtigen Holzschnitte.

Der Brief von Mihály Patay an Pinterits Tibor: (Veröffentlicht: Lajos Palásthy)

Der Graphiker Mihály Patay als Stipendiat lebte im Jahre 1940 in Italien.

Er schrieb den Brief Tibor Pinterits, dem damaligen Direktor der Universitätsdruckerei, in der mehr um Hilfe zum Druck seiner graphischen Werke gebeten hat.

Frau von Dr. Andor Semsey: Erinnerungsspäne

Der Leser wird von der Autorin des Artikels in die Vergangenheit geführt, sie hat in Begleitung ihres Gatten an zahlreichen Kongressen teilgenommen.

Imre Soós: Die Ausstellung von Zoltán Vén in Fonyód

Der bekannte Graphiker übersiedelte nach Fonyód und der Artikel beschäftigt sich mit der dort veranstalteten Ausstellung.

Imre Soós: Der Zug von Csemő „verkehrt” wieder

Der Graphiker László Lázár Nagy hat seine Gemälde und Graphiken in der Gemeinde Csemő ausgestellt. Die Darstellung weiterer anderen Ausstellungen des Künstlers.

Presseschau, Nachrichten, Bücherregale

RESUMÉ

C'est Gian Carlo Torre, qui a écrit la biographie du maître de la gravure italienne Italo Zetti. Nous publions la première partie de l'article, traduit par Péter Ürmös

Les événements de la vie mouvementée d'Árpád Nagy (1884-1959) furent éternisés pour la postérité par son fils Arisztid Nagy. Nous publions ses mémoires, rédigés par Lajos Palásthy en accompagnement de quelques créations du père.

Pareillement peut être un document intéressant la lettre de l'Italie de Mihály Patay. Le destinataire était en ce temps directeur de l'Imprimerie Universitaire. L'artiste a prié l'aide avec le tirage de ses gravures.

L'article de Madame Semsey nous conduit aussi au passé. De compagnie avec son mari elle a participé aux plusieurs congrès à l'étranger. Intéressants sont les aventures des collectionneurs dans les dictatures communistes.

Zoltán Vén a organisé son exposition suivante dans le Musée de Fonyód, lieu de séjour actuel de l'artiste graveur. La public a reçu de l'édifice mentionné le plus beau panorama du lac Balaton, après qu'ils étaient ravis des créations récentes et anciennes de illustre artiste. Sur l'exposition nous publions l'article d'Imre Soós.

László Lázár Nagy vit à Cegléd. Sa dernière exposition fut organisée à 10 kilomètres d'ici, dans la municipalité de Csemő, rétribuée par son ambiance ornée de fleurs. Ses toiles et petites gravures y exposées représentent les monuments historiques de deux localités. Sur l'artiste il faut mentionner qu'il a fondé jadis le groupe de Cegléd de notre société et il a acquis plusieurs amis à la petite gravure.

Nouvelles, Revue de presse, Bibliophilie.

Perei Zoltán, fametszete XI, 135×94